

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
مدرسه علمیه حکیمه (سلام الله علیها)
شهرستان اصفهان

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

جزیه و احکام آن در فقه امامیه

استاد راهنما

سرکار خانم مریم رمضانیان

استاد داور

جناب آقای استاد سلیمان

پژوهشگر

فهیمة یوسفی چوبینی

زمستان ۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
مدرسه علمیه حکیمه (سلام الله علیها)
شهرستان اصفهان

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

جزیه و احکام آن در فقه امامیه

استاد راهنما

سرکار خانم مریم رمضانیان

استاد داور

جناب آقای استاد سلیمیان

پژوهشگر

فهیمة یوسفی چوبینی

زمستان ۹۵

تحمیدیه

ضمن عرض سپاس و حمد فراوان به پیشگاه خداوند مهربان و همچنین عرض
ارادات و سلام و درود به محضر حضرت ولی عصر (عج) و شیعیان و محبینش نظر به
فراوانی فضیلت علم بر آنیم تحقیقی در مورد احکام جزیه از نظر فقهای شیعه انجام شود
و با توکل بر خداوند حکیم این سعادت توفیق شود. انشا... .

نتیجه گیری

طبق نظر اسلام، دولت اسلامی مجاز نیست هیچ نوع مالیاتی علاوه بر جزیه از غیر مسلمانان بگیرد، از طرفی دیگر در حالی که این شرط از شرایط اصلی قرارداد ذمه بشمار می‌رود، امروزه وجهی به عنوان جزیه از اهل کتاب و دیگر غیر مسلمانان ساکن در کشورهای اسلامی گرفته نمی‌شود. امروزه با قبول تابعیت فرد، وی موظف است مالیات‌هایی را که دولت اسلامی مقرر می‌دارد بدهد، یعنی اهل ذمه‌ای که تابعیت کشور اسلامی را دارند نیز موظف به پرداخت مالیات هستند، درحالی که آنان مالیاتی به جز جزیه نباید پردازند؛ پس می‌توان گفت آنان در عوض جزیه، مالیات مقرر را می‌پردازند؛ به عبارتی دیگر حاکم می‌تواند مالیات مقرر را به جای جزیه از آنان قبول کند.

بر اساس تفسیر فلسفه وجودی جزیه از آنجا که اهل ذمه در کشور اسلامی خود را همچون مسلمانان در دفاع و جنگ برای کشور موظف به کمک و یاری می‌دانند و مانند مسلمانان طبق قوانین موجود خدمت نظام وظیفه انجام داده و در هر امری که کشور احتیاج داشته باشد همچون مسلمانان به یاری حکومت می‌شتابند، از این رو حاکم آنان را از پرداخت جزیه معاف داشته است و در عوض آن، صرفاً بر اساس قوانین کشوری مالیاتی از آنان همانند دیگر شهروندان کشور گرفته می‌شود. روشن شد که در صورت قبول ذمه و پرداخت خراج (یا مالیات بر اموال) توسط ذمیان، از پرداخت جزیه (مالیات سرانه) معاف هستند. بنابراین در عصر حاضر که از تمام شهروندان مسلمان و غیر مسلمان مالیات دریافت می‌شود، پرداخت جزیه جای خود را به پرداخت مالیات داده است و جزیه منتفی است. آنچه گذشت مروری بود بر وظایف اقلیت‌های غیر مسلمان در جامعه اسلامی ما که از دیدگاه فقه امامیه بر جوامع اسلامی صورت گرفت. باشد که این نوشتار جرقه‌ای برای پویایی موضوع در عرصه‌های اندیشه و عمل گردد.

فهرست منابع

- *قرآن کریم: مترجم ابوالفضل بهرام پور، نشر آوای قرآن، نوبت چاپ سوم، ۱۳۸۵.
- *نهج البلاغه: علینقی فیض الاسلام، چاپ آفتاب، تهران ۱۳۲۶.
- کتب عربی
- ۱- ابن اثیر، النهایة فی غریب الحدیث والاثار، چاپ محمود طناحی، طاهر احمد زاوی، قم، چاپ افست، ۱۳۴۶ ه.ق.
- ۲- ابن فراء، الاحکام سلطانیه، ج ۱، چاپ حامد فقی، بیروت، ۱۴۰۳
- ۳- ابن قدامه، عبدالله، المغنی، چاپ اول، قاهره، انتشارات هجر، ۱۴۰۷ ه.ق.
- ۴- بیهقی، احمد بن حسن، السنن الکبری (سنن بیهقی) چاپ اول، دارالکتب العلمیه، بیروت ۱۴۱۴ ه.ق.
- ۵- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ۳۰ جلد، چاپ اول، قم، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۹ ه.ق.
- ۶- حسینی جرجانی، ابوالفتح، تفسیر شاهی آیات الحکام، ۲ جلد، تهران، انتشارات نوید، ۱۳۶۲ خرداد.
- ۷- حلی، حسن بن یوسف، تذکره الفقها، چاپ اول، مؤسسه آل البيت، قم ۱۴۱۴ ه.ق.
- ۸- حلی، مقداد بن عبدالله، سیوری، کز العرفان فی فقه القرآن، بخشایشی، عبدالرحیم عقیقی، ۲ جلد، چاپ اول، قم، بی نا، بی تا.
- ۹- حمیری، محمد بن اسحاق، ابن هشام، سیره النبی (صلوات الله علیه)، محقق محمد عبدالحمید، بی جا، مکتبه محمد علی صبیح.
- ۱۰- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، معجم مفردات الفاظ قرآن، قم، دارالکتب العلمیه، بی تا.
- ۱۱- زحیلی، وهبه، آثار الحرب فی فقه الاسلامی، چاپ چهارم، دمشق، دار الکفر، ۱۴۱۲ ه.ق.
- ۱۲- سیوطی، جامع الصغیر، بی جا، بی تا.
- ۱۳- طماره، عفیف عبدالفتاح، روح الدین الاسلامی، لبنان، دارالکتب، بی تا.
- ۱۴- طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، چاپ سوم، بیروت، دارالاضواء، ۱۴۰۶ ه.ق.
- ۱۵- _____، الخلاف، محقق و مصحح: خراسانی، علی، شهرستانی، سید جواد، طه نجف، مهدی، عراقی، مجتبی، ۶ جلد، چاپ اول، قم، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۰۷ ه.ق.
- ۱۶- _____، المبسوط فی فقه، ۸ جلد، چاپ سوم، تهران، المکتبه المرتضویه، الاهیاء الآثار الجعفریه، ۱۳۸۷.

- ۱۷- _____، النهاية في مجرد الفقه و الفتاوى، چ اول، تهران، ناشر: موسسه انتشارات دانشگاه تهران، مرداد ۱۳۶۲.
- ۱۸- قاضی، ابویوسف، الخراج، ۱ جلد، قاهره، چاپ قصی محب الدین خطیب، بی تا.
- ۱۹- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، ۷ جلد، چاپ ۶، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۱۲ ه.ق.
- ۲۰- قرشی، یحیی ابن آدم، المطبوعه السلفیه، بی تا، بی جا.
- ۲۱- کلانتری، علی اکبر، الجزیه و احکامها فی الفقه اسلامی، ۱ جلد، قم، موسسه اسلامی التابعه الجماعه المدرسین بقم المقدسه، ۱۴۱۶.
- ۲۲- _____، الاحکام السلطانیه و الولايات الدینیّه، ۱ جلد، بیروت، خالد عبد اللطیف سبع العلی، ۱۹۷۳.
- ۲۳- مجلسی، محمد تقی، بحار الانوار، ۳۳ جلد، چاپ اول، بیروت، مؤسسه الطبع و النشر، ۱۴۱۰ ه.ق.
- ۲۴- مفید، محمد بن نعمان، المقنعه، قم، انتشارات جامعه مدرسین قم، ۱۴۱۰ ه.ق.
- ۲۵- نجفی، محمد حسن، جواهر کلام فی شرح شرایع الاسلام، محقق: قوچانی، عباس، آخوندی، علی، ۴۳ جلد، چاپ هفتم، بیروت ناشر التراث العربی، ۱۹۸۱ م.
- ۲۶- نوری، محدث، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ۱۸ جلد، چ اول، لبنان، موسسه آل البیت علیهم السلام، ۱۴۰۸ ه.ق.
- کتب فارسی
- ۲۷- بلاغی، صدر الدین، عدالت و قضا در اسلام، بی تا، بی جا.
- ۲۸- بهجت، محمد تقی، جامع المسائل، ۵ جلد، چ دوم، قم، دفتر معظم له، ۱۴۲۶ ه.ق.
- ۲۹- خامنه‌ای، سید علی، کاوشی در حکم فقهی صابئان، ۱ جلد، چاپ اول، قم، موسسه دائره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیم السلام، ۱۴۱۷ ه.ق.
- ۳۰- خمینی، سید روح الله موسوی، تحریر الوسیله، مترجم: اسلامی، علی، ۴ جلد، چاپ ۲۱، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۲۵ ه.ق.
- ۳۱- شریعتی، روح الله، حقوق و وظایف غیر مسلمانان در جامعه اسلامی، ۱ جلد، چاپ اول، انتشارات تبلیغات اسلامی، ناشر بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۱.
- ۳۲- _____، حقوق زندانی و موارد زندان در اسلام، گروه مترجمان: احمدی ابهری، سید محمد علی رمضانی، هاری، یک جلد، چاپ اول، قم، انتشارات بوستان کتاب، بی تا.

- ۳۳- طباطبائی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، مترجم: موسوی همدانی، محمد باقر، چاپ پنجم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴
- ۳۴- طبسی، نجم الدین، زندان و تبعید در اسلام، مترجم: حسینی، سید محمدرضا و شفیعی، مصطفی، ۱ جلد، چاپ اول، قم، انتشارات صفحه نگار، ۱۴۲۷ ه.ق..
- ۳۵- طوسی، محمدحسن، الجمل و العقول، فی العبادات، ترجمه: خراسانی، محمد واعظ زاده، ۱ جلد، چاپ اول، مشهد، موسسه نشر دانشگاه فردوسی مشهد ۱۳۸۷.
- ۳۶- صدوق، محمد بن علی بن بابویه، من لا یحضره الفقیه، مترجم: غفاری، علی اکبر، صدر بلاغی، محمد جواد، ۴ جلد، چاپ دوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه چاپ اول ۱۳۷۸.
- ۳۷- ضیایی بیگدلی، محمد رضا، اسلام و حقوق بین الملل، چاپ نهم، انتشارات کتابخانه گنج دانش، ۱۳۸۹.
- ۳۸- عمید زنجانی، عباسعلی، بررسی گوشه‌هایی از مفاهیم حقوق بین الملل، حقوق اقلیت‌ها بر اساس قانون قرارداد ذمه، ۱ جلد، چاپ اول، تهران.
- ۳۹- فاضل مقداد، مقداد بن عبدالله، مترجم محمد باقر بهبودی، ۱ جلد، تهران، چاپ افست، ۱۳۸۴.
- ۴۰- فلاح زاده، محمد حسین، احکام فقهی در سفرهای خارجی، بی‌جا، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹.
- ۴۱- قاسمی، محمد علی، پژوهشگران دیگر، فقیهان امامی و عرصه‌های ولایت فقیه، ۲ جلد، چاپ اول، مشهد، انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۴۲۶ ه.ق.
- ۴۲- قربانی، زین‌العابدین، اسلام و حقوق بشر، بی‌جا، ۱۳۶۶
- ۴۳- قرشی، باقرشریف، تحلیلی از زندگانی امام سجاد (علیه السلام) ترجمه محمدرضا عطایی، کنگره جهانی حضرت امام رضا (علیه السلام) ۱۳۷۲.
- ۴۴- کریمی نیا، محمد مهدی، همزیستی مسالمت آمیز در اسلام و حقوق بین الملل، ۱ جلد، چاپ دوم، بی‌جا، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۶
- ۴۵- ماوردی، ابوالحسن، آیین حکمرانی، مترجم حسین صابری، ۱ جلد، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۳
- ۴۶- مجلسی، محمد تقی، لوامع صاحبقرانی، ۶ جلد، چاپ اول، قم، انتشارات دار التفسیر، ۱۳۷۵ ه.ش.

- ۴۷- _____، بیست و پنج رساله فارسی، ۱ جلد، چاپ اول، قم، انتشارات کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی قدس سره، ۱۴۱۲ ه.ق
- ۴۸- مدیرشانه چی، کاظم، تاریخ فقه مذاهب اسلامی، ۱ جلد، چاپ دوم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی شیعه خراسان رضوی، مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم) ۱۳۸۹.
- ۴۹- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، اعتقاد ما (شرح فشرده‌ای از عقاید شیعه امامیه)، ۱ جلد، چاپ اول، قم، انتشارات نسل جوان (چاپ چاخانه مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۷۵ ه.ش)
- ۵۰- _____، تفسیر نمونه قرآن کریم، ۲۸ جلد، چاپ ۳۳، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۸۷ ه.ش.
- ۵۱- معین، محمد، فرهنگ معین متوسط، رهیاب نوین هور، ۱۳۸۹
- ۵۲- ملکی اصفهانی، مجتبی، فرهنگ اصطلاحات اصول نشر مصطفی، ۱۳۷۶
- ۵۳- منتظری، حسین علی، مبانی فقهی حکومت اسلامی، مترجم: صلواتی، محمود، شکوری، ابوالفضل، ۸ جلد، چاپ اول، قم، مؤسسه کیهان، ۱۴۰۹ ه.ق.
- ۵۴- جمعی از پژوهشگران، شاهرودی، محمود هاشمی، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، ۳ جلد، چاپ اول، مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام، قم، ۱۴۲۶ ه.ق.
- ۵۵- جمعی از مؤلفان، مجله فقه اهل بیت علیهم السلام (فارسی) ۵۶ جلد، چاپ اول، قم، مؤسسه دایرة المعارف فقه الاسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام، بی تا.
- مقاله
- ۵۶ - مقاله، عزیزان، مهدی، حقوق و تکالیف شهروندان غیر مسلمان در جامعه اسلامی، مجله حکومت اسلامی ما، بهار ۱۳۹۲، سال هجدهم، شماره ۶۷.
- ۵۷- _____، وظایف غیر مسلمانان در جامعه اسلامی، لطیفی، رحیم، حیدری، حبیب، مجله کلام اسلامی، تابستان ۱۳۸۲، شماره ۴۶.